

Když není Cesta vykonávána: koncept přerušení daotongu v díle Yulgoka Yi I (1536 – 1584)

Vladimír Glomb

KIM YŎNGDU (2005): *Chosŏn chŏngi tot'ongnonŭi chŏngewa Munmyochongsa*, Sŏgang taehakkyo.

O CHONGIL (2004): Sach'il nonbyŏnŭi paegyŏnggwa chŏngero pon Chosŏnjo tot'ong. *Pŏmhan ch'ŏrhak* 34: 33 – 58.

LEE SEUNG-HWAN, JAEYOON SONG (2006): *A Topography of Confucian Discourse: Politico-philosophical Reflections on Confucian Discourse Since Modernity*. Homa & Sekey Books.

PALMER Spencer J. (1984): *Confucian Rituals In Korea*, Asian Humanities Press, Berkeley, Po Chin Lai Ltd.

SHIM, Jae-hoon (2002): A New Understanding of Kija Chosŏn as a Historical Anachronism. *Harvard Journal of Asiatic Studies* 62 (2): 271 – 305.

SŎ CHŎNGGI (???): Chujahakkwa tot'ongŭi tongnae. *Chujahak nonŏp*: 195 – 217.

SONG HAGYŎNG (1990): Yi Yulgokŭi tot'ongnone kwanhan koch'al. *Taedong munhwa yŏngu* 24: 201 – 215.

TILLMAN, Hoyt Cleveland (2004): Zhu Xi Prayers to the Spirit of Confucius and Claim to the Transmission of the Way. *Philosophy East & West* 54 (4): 489 – 513.

WILSON, Thomas A. (1994): Genealogy and History in Neo-Confucian Sectarian Uses of the Confucian Past. *Modern China* 20 (1): 3 – 33.

WILSON, Thomas A. (1995): *Genealogy of the Way-The Construction and Uses of the Confucian Tradition in Late Imperial China*. Stanford University Press.

WING-TSIT CHAN (1987): *Chu Hsi- Life and Thought*. The Chinese University Press.

WING-TSIT CHAN (1989): *Chu Hsi: new studies*. University of Hawaii Press.

WING-TSIT CHAN (1967): *Reflections on Things at Hand: The Neo-Confucian Anthology Compiled by Chu Hsi and Lü Tsu-ch'ien*, Columbia University Press.

Yulgok chŏnsŏ, (1958), Sŏul: Taedong munhwa yŏnguhoe.

Yulgok chŏnsŏ I – VII. (1996) Sŏul: Hanguk chŏngsin munhwa yŏnguwŏn.

Kugyŏk Yulgok chŏnsŏ I – II. (1970) Sŏul: Minjok munhwa ch'ujinhoe.

Yulgok Yi I (2000) Sŏul: Yemunsŏwŏn.

Pavel Hošek

Vliv G. K. Chestertona na C. S. Lewis

Abstract

In this article the author focuses on the most important parallels between the works of Gilbert Keith Chesterton and Clive Staples Lewis. In the first part, the author describes the obvious similarities between their literary style and way of thinking, in the second part the author focuses on the most important common source of inspiration, in the third part of the article the author analyzes Lewis' explicit references to Chesterton and in the last part, the author presents a short analysis of Chesterton's ideas and insights which deeply influenced Lewis' thinking.

Úvod

Při zkoumání dalekosáhlého vlivu díla G. K. Chestertona (1874 – 1936) na myšlení a dílo C. S. Lewis (1898 – 1963) narážíme na určité metodologické úskalí: v jednotlivých případech totiž není snadné rozhodnout, kdy se jedná o přímý vliv, kdy jde především o společné inspirační zdroje obou literátů, a kdy se jedná spíše o paralely a obdobné charakteristické rysy jejich myšlení a vyjadřování, způsobené podobným temperamentem, literárním vkusem či podobnými teologickými a filosofickými stanovisky.

V této studii se pokusím rekapitulovat stav bádání o literárním vlivu Chestertona na Lewis (resp. o nápadných analogiích mezi typickými rysy jejich díla), a také od sebe odlišit (nakolik je to možné) analogie způsobené přímým vlivem Chestertonova díla

(ke kterému se Lewis často a hrdě hlásí), od analogií způsobených skutečností, že oba autoři čerpali z týchž literárních zdrojů, a také od analogií, které není snadné a zřejmě ani možné s jistotou přiřadit k žádné z předchozích dvou kategorií a které do značné míry souvisí s podobným temperamentem, vkusem a světonázorovým zakotvením obou myslitelů.

Paralely

Paralel mezi typickými rysy Chestertonových a Lewisových literárních děl je celá řada. Jak konstatují znalci života a díla obou spisovatelů, některé z těchto paralel pravděpodobně nemají svůj původ ve vlivu Chestertonových knih na Lewisovo myšlení, ale souvisejí s celkem „náhodnými“ okolnostmi, jako je jistá podobnost jejich životopisu (MARTIN, 1978), například skutečnost, že oba (až) ve zralém dospělém věku konvertovali ke křesťanské víře, a to v obou případech především vlivem četby a věřících přátel (MACKEY, 1998, s. 76).

Dále je to nápadná a nepopíratelná podobnost jejich temperamentu (KRANZ, 1991, s. 323), například charakteristický smysl pro humor (PETERS, 1997, s. 104, MACKEY, 1998, s. 81, KRANZ, 1991, s. 324), a zároveň záliba v polemice a ve tříbení názorů prostřednictvím diskuse a slovního šermu (MACKEY, 1998, s. 81).

Záliba v polemice, evidentní u obou autorů, zřejmě přispěla ke skutečnosti, že oba myslitelé s využitím podobných literárních a argumentačních strategií ve svých dílech vášnivě bojují proti „duchu doby“ - proti typickým ideologiím modernity, např. pozitivismu, naturalismu, scientismu atd. (AESCHLIMAN, 1983, s. 10n, STONE DALE, 1988, s. 212, WALCZUK, 1991, s. 317, KRANZ, 1991, s. 327nn), a že oba podobným způsobem proti soudobým kulturním trendům statečně hájí tradici, tradiční hodnoty a vůbec odkaz starověké a středověké křesťanské civilizace (AESCHLIMAN, 1983, s. 8, WALCZUK, 1991, s. 314, STONE DALE, 1988, s. 210), a to včetně její důvěry v rozum (AESCHLIMAN, 1983, s. 4, PATRICK, 1991, s. 351)¹ a v dobrotu Božího stvoření (WRIGHT, 1991)².

1) V této věci je ovšem mezi Lewisem a Chestertonem přece jen určitý rozdíl. Jak konstatuje James Patrick, Chesterton chová jako dobrý katolík a tomista podstatně větší důvěru v rozum a rozumnost stvoření, Lewis jako typický protestant pohlíží na lidský rozum s menší mírou důvěry, protože poněkud silněji než Chesterton zdůrazňuje důsledky Pádu lidstva a z něj pramenící důsledky pro schopnosti lidského rozumu a jeho spolehlivost (PATRICK, 1991, s. 354n)

2) I v této věci je mezi Lewisem a Chestertonem jistý rozdíl. Jak si všímá John Wright, Chestertonova důvěra v dobrotu stvoření (a z ní pramenící spiritualita radosti a vděčnosti) je evidentní a neochvějná, Lewis byl svým založením spíše pesimista a podle Wrighta mu právě četba Chestertonových knih pomohla k (částečnému) překonání pesimistické-

Mezi povahové dispozice obou literátů zřejmě patří také pro oba charakteristický „dětský pohled na skutečnost“ (BOYD, 1989, s. 3, MILWARD, 2001, s. 69). Právě toto pro oba myslitele příznačné „dětské“ vnímání skutečnosti chránilo jejich důvěru v rozum před ustrnutím v abstraktním racionalismu. Oba literáti kladli právě tak velký důraz na imaginaci, tedy na způsob vnímání reality, příznačný právě pro dětský věk. Přístup Chestertona i Lewise ke skutečnosti i jejich osobitá teologie se vyznačovaly, jak ještě uvidíme, právě hledáním rovnováhy a komplementarity rozumu a imaginace (STONE DALE, 1988, s. 206).

Důvěra v rozum, založená na důvěře v uspořádanost a smysluplnost Božího stvoření, spojená s důvěrou v imaginaci, vycházející z dětského pohledu na skutečnost, a také s nostalgickou „touhou“, kterou oba od dětství zakoušeli (DANIELS, 1981, s. 6), ústila u obou literátů, a velmi podobným způsobem, ve spiritualitu „vděčnosti a úžasu“ (BOYD, 1991, s. 304, DANIELS, 1981, s. 4, 11, KRANZ, 1991, s. 324).

Tuto zvláštní a pro oba myslitele charakteristickou spiritualitu „vděčnosti a úžasu“ případně ilustruje jejich záliba v pojetí lidského života i celého vesmíru jako slavnostního rituálního „tance“. Oba milují metaforu tance jako dynamické harmonie hravosti a formy, radosti a vznešenosti. Tento symbolický obraz tance je u obou myslitelů klíčovou metaforou jejich kosmologie a antropologie (DANIELS, 1981, s. 3nn).

Vzhledem ke zmíněným podobnostem v temperamentu, vkusu a způsobu myšlení a vyjadřování konstatují znalci obou spisovatelů, porovnávající jejich díla, že mezi Chestertonem a Lewisem je jakási evidentní „korespondence v duchu“ (DANIELS, 1981, s. 2)³. V následující části se zaměříme na další důvody podobnosti mezi literárními díly Chestertona a Lewise, souvisejícími se společnými zdroji inspirace.

Společné zdroje

Výše zmíněná metafora tance je dobrým příkladem metodologického úskalí, o kterém byla řeč v úvodu. Jisté není vyloučené, že Lewis byl inspirován k jejímu užívání také četbou Chestertonových knih. Mnohem pravděpodobnější je ale předpoklad, jak konstatuje například znalec díla obou spisovatelů Gisbert Kranz, že Lewis i Chesterton jako znalci a milovníci středověké literatury vděčí za tuto metaforu Dantemu (KRANZ, 1991, s. 324).

Společnými zdroji inspirace obou neobyčejně vzdělaných a zároveň věřících spisovatelů jsou pochopitelně obecné zdroje evropské křesťanské kultury a vzdělanosti, tedy odkaz antiky, Bible, patristická, středověká a renesanční literatura a klasická díla novověkých dějin světové a zejména britské literatury. Tyto společné zdroje inspirace

ho pohledu na svět (WRIGHT, 1991, s. 341nn)

3) K dalším paralelám mezi oběma mysliteli viz také sborník MACDONALD a TADIE (1989).

jsou ovšem natolik všeobecné a evidentní, že zřejmě není nutné se jimi v rámci tohoto článku podrobněji zabývat.

Pravděpodobně nejdůležitější společný inspirační zdroj, který dalekosáhle poznamenal způsob myšlení a psaní obou autorů, je ovšem velmi konkrétní a naprosto zřejmý: byly to pohádkové knihy skotského duchovního George MacDonalda (1824 – 1905). Oba spisovatelé konstatují, že četba MacDonaldových pohádek byla pro ně naprosto přelomovou zkušeností, dokonce měla podle všeho iniciační charakter, protože, jak oba konstatují, četba MacDonalda byla pro oba literáty začátkem cesty, která vyvrcholila konverzí.

Chesterton říká o MacDonaldově knize *The Princess and the Goblin*, že tato kniha změnila celý jeho život, pomohla mu vnímat svět určitým způsobem, a tato změna vnímání byla „tak zásadní, že i tak významný přelom, jako náboženská konverze, ji v podstatě jen završil a potvrdil“ (MACKAY, 1998, s. 71). Těžko si představit silnější slova ohledně vlivu konkrétní knihy na život a myšlení jednotlivce.

Je velmi zajímavé, že Lewis říká o své čtenářské zkušenosti s MacDonaldovou knihou *Phantastes* něco velmi podobného: když se do ní v mládí náhodou začel ve vlaku, ocitl se náhle jakoby v jiném světě. Když později komentuje tuto zkušenost v předmluvě k antologii George MacDonalda, říká, že toho dne „byla jeho imaginace obrácena“ (LEWIS, 1962, s. 26), ve své autobiografii *Zaskočen radostí* říká dokonce, že onoho dne „byla jeho imaginace pokřtěna“ (LEWIS, 1994, s. 121).

Lewisova konverze ke křesťanství následovala až po mnoha letech, nicméně stejně jako Chesterton Lewis konstatuje, že rozhodující proměna vidění či vnímání světa, která byla začátkem cesty k víře, se odehrála právě pod vlivem četby MacDonalda.

Není proto nikterak překvapující, že znalci díla obou spisovatelů konstatují, že podobnost mezi Chestertonem a Lewisem do značné míry souvisí s faktem, že mají „společného pohádkového kmotra“, kterým je právě MacDonald (STONE DALE, 1988, s. 208). V Chestertonově i v Lewisově díle nalézají zvláštní „sakramentální mysticismus“ (BOYD, 1989, s. 1, PETERS, 1997, s. 133n), tedy symbolicko-sakramentální pojetí přírody, za které Chesterton i Lewis vděčí právě MacDonaldu (BOYD, 1989, s. 1, BOYD, 1991, 303n).

Sakramentální mysticismus, přítomný v pohádkových knihách George MacDonalda, který Chestertona i Lewise hluboce okouznil a který si posléze oba osvojili, spočívá v přesvědčení či tušení, že příroda a její krása je plna mystického světla či slávy. Není to jen mrtvá materie, příroda svou krásou, rozmanitostí a vznešeností odkazuje za sebe či nad sebe, k duchovní skutečnosti, jejímž je projevem. Příroda či přesněji stvoření je tedy v tomto pojetí vlastně svátostným znamením, je to „Boží plášť“, halící Boží slávu, tedy symbolický, svátostný odkaz k nestvořené, duchovní skutečnosti (WALCZUK, 1991, s. 319n)⁴. Je všeobecně známo, že Chesterton i Lewis ve svých dílech z tohoto

spirituálního pojetí přírodní krásy vycházejí, méně známá je skutečnost, že, jak oba vyznávají, jejich učitelem v tomto způsobu vnímání byl právě skotský reverend a spisovatel MacDonald.

Přímý vliv – doklady

Po stručném nastínění nejvýraznějších paralel mezi Chestertonem a Lewisem a představení jejich zřejmě nejdůležitějšího společného zdroje inspirace je nyní na řadě pojednání o Lewisových explicitních vyjádřeních ohledně literárního vlivu, kterým na něj Chesterton zapůsobil⁵. Lewis se cítil Chestertonovi hluboce zavázán a nijak se s tím netajil⁶. Například v polemickém článku, napsaném na obhajobu Chestertonova díla před zřejmě nespravedlivou kritikou, se Lewis mimo jiné přiznává, že v době nejhlubší beznaděje za války si s přítelům prostě recitovali sloku za slokou z Chestertonovy knihy *Ballad of the White Horse*. „Nic jiného se tehdy nedalo říct“, vzpomíná Lewis (LEWIS, 1991, s. 301).

Ve své autobiografii vypráví o první literární zkušenosti s Chestertonovým dílem ve věku dvaceti let, když byl hospitalizován ve vojenské nemocnici v Le Tréport⁷: „A právě tady jsem poprvé četl Chestertonovy eseje. Nikdy jsem o něm neslyšel a nevěděl jsem, co je zač, a dosud ani nechápu, proč si mě tak okamžitě získal. Dalo by se očekávat, že můj pesimismus, můj ateismus, má nenávisť vůči sentimentu způsobí, že Chesterton se pro mě stane tím nejnepřijatelnějším autorem. ... Oblíbit si autora může být děním stejně nepravděpodobným a nedobrovolným jako zamilovat se. Byl jsem v té době už natolik zkušený čtenář, že jsem dokázal rozlišit náklonnost od souhlasu. Nepotřeboval jsem souhlasit s tím, co Chesterton říkal, aby se mi to líbilo. ... Pro kritiky, kteří pokládají Chestertona za lehkovážného či „paradoxního“, mohu mít přinejlepším lítost, ale vůbec ne sympatie“. (LEWIS, 1994, 127).

*přece jen jistý rozdíl. Chesterton je ve svém přitakání stvoření a jeho dobrotě a kráse jed-
noznačnější, svátostný charakter přírody spojuje především s naukou o Vtělení, naproti
tomu Lewis zdůrazňuje spíše nauku o vykoupení, resp. o porušenosti stvoření hříchem.
I v této otázce se podle Boyda projevuje Chesterton jako typický katolík a Lewis jako ty-
pický protestant (BOYD, 1991, s. 309nn).*

5) Vliv Chestertona na Lewise byl prostředkován výhradně literárními texty, nikdy se totiž osobně nesetkali.

6) V Lewisově přísně výběrové osobní knihovně bylo po jeho smrti nalezeno šest svazků Chestertonových esejů a několik svazků jeho poezie (WRIGHT, 1991, s. 340).

7) Sluší se na okraj poznamenat, že Lewis se v této věci zřejmě dopustil drobné chyby. Jak vyplývá z jeho dopisu příteli Arthuru Greevesovi z listopadu 1917, četl Chestertona už o několik měsíců dříve než v nemocnici v Le Tréport, kde pobýval v únoru 1918 (WRIGHT, 1991, s. 339).

4) Podle I. Boyda je ovšem ve způsobu, jakým Chesterton a Lewis navazují na MacDonalda,

Posléze Lewis vzpomíná, že četba Chestertona na něj měla zásadní vliv také v jeho duchovním hledání, srovnatelný s výše popsaným vlivem George MacDonalda: „Při čtení Chestertona, stejně jako při čtení MacDonalda, jsem neměl tušení, do čeho jsem se zapletl. Mladý muž, který si přeje zůstat zdravým ateistou, nemůže být dost opatrný ve vybírání četby“. (LEWIS, 1994, s. 128) O něco později Lewis s jistou dávkou humoru vzpomíná na zvláštní dilema, které v mládí při četbě Chestertona prožíval: „Chesterton měl více důvtipu než ostatní moderní autoři dohromady; samozřejmě, až na své křesťanství“. (LEWIS, 1994, s. 141).

Posléze se Lewisovi dostala do ruky Chestertonova kniha, která měla pro jeho další směřování naprosto rozhodující vliv: „Pak jsem četl Chestertonova *Věčného člověka* a poprvé jsem viděl křesťanský nárys dějin předvedený ve formě, která podle mého dávala smysl. ... Jistě si pamatujete, že jsem považoval Chestertona za nejrozumnějšího člověka na světě „s výjimkou jeho křesťanství“. A nyní, pevně tomu věřím, jsem si myslel – samozřejmě jsem to neřekl, slova by vyjevila nesmyslnost té myšlenky – že křesťanství samo o sobě je velmi rozumné „s výjimkou jeho křesťanství“. (LEWIS, 1994, s. 148). Chestertonova kniha *Věčný člověk* měla, jak Lewis konstatuje, rozhodující vliv na jeho duchovní zrání a přímo a zásadním způsobem přispěla, jak ještě uvidíme, k jeho konverzi ke křesťanské víře.

Ještě na úplném sklonku života Lewis uvedl v odpovědi na anketní otázku časopisu *The Christian Century* ohledně knih, které nejvíc ovlivnily jeho život, Chestertonova *Věčného člověka* hned na druhém místě⁸. Také v rozhovoru se Sherwoodem Wirtem, který se odehrál 6. května 1963, tedy jen několik měsíců před Lewisovou smrtí (v listopadu téhož roku), říká: „Současná kniha, která mi pomohla nejvíc, byl *Věčný člověk* od G. K. Chestertona“ (LEWIS, 1970, s. 260). Dále například v osobním dopise z roku 1961 říká, že v otázce obhajoby křesťanství vůči moderním námitkám „...neznám nic lepšího než Chestertonova *Věčného člověka*“ (LEWIS, 1988, s. 497).

Není tedy nijak překvapující (vzhledem k tomu, že Chestertonův vliv na Lewise byl obrovský a zcela přiznaný), že znalci Lewisova díla hovoří o tom, že Lewis hájil „chestertonovské křesťanství“ (CARPENTER, 1979, s. 155), že psal „chestertonovským stylem“ (CARPENTER, 1979, s. 181 a 218), že na Lewise „padl Chestertonův plášť“ (MILWARD, 2001, s. 66 a 69), že byl v jistém smyslu „Chestertonovým nástupcem“ (KRANZ, 1991, s. 324) a že Chesterton byl Lewisovi „modelem v mnoha způsobech chápání víry“ (CARPENTER, 1979, s. 217). V čem ale konkrétně spočíval vliv oné Lewisem tolikrát vděčně zmiňované Chestertonovy historické studie *Věčný člověk*?

⁸ Na prvním místě uvedl příznačně výše zmíněnou MacDonaldovu knihu *Phantastes*. Viz k tomu *The Christian Century*, Chicago, 6. června 1962.

Přímý vliv – ideje

Poté, co jsme krátce pojednali o obecných paralelách mezi Chestertonem a Lewisem, o společných inspiračních zdrojích a o Lewisově explicitní reflexi Chestertonova vlivu, bude snad na místě stručně pojednat právě o několika klíčových myšlenkách Chestertonovy studie duchovních dějin starověku, nazvané *Věčný člověk*, které se staly rozhodujícími stavebními prvky Lewisova myšlení.

Chesterton ve své knize *Věčný člověk* (a také ve slavné stati *Etika říše pohádek* svého bestselleru *Ortodoxie*), představuje zvláštní pojetí imaginace, které je blízké teorii imaginace německého a britského romantismu, a které si osvojil i Lewis: imaginace není v tomto pojetí chápána jako zdroj či zřídlo svévolně utvářených obrazů či jiných obsahů vědomí, je chápána jako nástroj vnímání či intuice, jako „čidlo“, které ohledává skryté stránky skutečnosti.

Právě v tomto pojetí imaginace spatřují někteří znalci Chestertonova a Lewisova díla jednu z nejdůležitějších paralel mezi nimi (STONE DALE, 1991, s. 208). Peter Milward se domnívá, že Lewis byl ve svém pojetí imaginace hluboce inspirován právě Chestertonem, zejména jeho statí *Etika říše pohádek*, a to snad ještě víc než jeho knihou *Věčný člověk* (MILWARD, 2001, s. 69).

Nicméně je to právě kniha *Věčný člověk*, ke které se Lewis, jak jsme viděli výše, odvolává nejčastěji a kterou hodnotí nejvýše. Chesterton v ní totiž neprezentuje své pojetí imaginace izolovaně, ale jako vysvětlení vztahu podobnosti mezi pohanskou mytologií a příběhem Ježíše Krista. Právě v této otázce totiž spočíval pro mladého Lewise kámen úrazu, který mu bránil vzít vážně křesťanské pojetí skutečnosti.

Pohanskou mytologii totiž od dětství miloval, ale byl si zároveň až příliš dobře vědom skutečnosti, že mýty vyprávějí o fiktivních hrdinech, o neexistujících postavách. Nakolik se příběh Ježíše Krista nápadně podobal příběhům násilně umírajících a posléze k životu procitajících bohů, natolik je stejně mytologický, a tedy nepravdivý, jako všechny ostatní. Tento závěr, vyplývající ze slavné studie Jamese George Frazera *Zlatá ratolest*, Lewis v mládí přijal za svůj a křesťanství pro něj tudíž nebylo reálnou možností životní orientace (LEWIS, 1988, s. 52).

Chesterton ovšem v knize *Věčný člověk* nabízí jiné vysvětlení podobnosti mezi „pohanskými křisty“ (tedy mytickými příběhy bohů, kteří projdou vykupujícím utrpením a smrtí a povstanou k novému životu) a příběhem Ježíše Krista, a to právě s využitím výše uvedené teorie imaginace: je-li imaginace nástrojem tušení a intuitivního vnímání, můžeme chápat pohanskou mytologii jako prorocký sen, jako duchovní hledání (*search*), jako tušení pravdy (CHESTERTON, 1955, s. 103, 107, 114n, 177).

Lewis ve své autobiografii explicitně odkazuje na Chestertonova *Věčného člověka* jako na knihu, která mu pomohla vyřešit tuto hádanku a odstranit překážku na cestě k víře: „Pohanství bylo jen dětstvím náboženství či jen věšteckým snem. Kde ta záležitost plně dorostla? Kde se odehrálo probuzení? (*Věčný člověk* mi tu pomohl)“. (LEWIS, 1994, s. 156).

Chesterton se ovšem ve své studii *Věčný člověk* neomezuje pouze na imaginaci a její úlohu v hledání či tušení duchovní pravdy ve starověku. Rozum (tedy logos filozofů) hrál podle Chestertona v duchovních dějinách lidstva právě tak důležitou úlohu jako imaginace. Podle Chestertona tedy vlastně ve starověkých dějinách probíhalo hledání poslední (transcendentní) skutečnosti ve dvou komplementárních rovinách, ve filozofickém tázání po posledních principech skutečnosti a v imaginativním tušení či ohledávání duchovní pravdy. Obě tyto roviny se nakonec podle Chestertona sbíhají a dosahují smíření či syntézy v příchodu Ježíše Krista.

Stejně jako Chesterton, i Lewis nakonec (s jeho vydatnou pomocí) dospěl k pojetí evangelijního příběhu Ježíše Krista jako smíření historie a mýtu, filozofické reflexe a básnické intuice, rozumu a imaginace: „Tady a jen tady v celém čase se mýtus musel stát skutečností: Slovo tělem, Bůh člověkem. Tohle není ani „náboženství“, ani „filozofie“. Je to jejich výsledné shrnutí a jejich uskutečnění“. (LEWIS, 1994, s. 157).

A tím se dostáváme k nejdůležitějšímu a nejzřetelnějšímu vlivu Chestertonova díla na Lewisovo myšlení. Chesterton ve svých dílech, především v knize *Věčný člověk*, originálním způsobem představuje křesťanství jako smíření fantazie a historie, mytologie a filosofie (CHESTERTON, 1955, s. 113 a 251). Symbolicky je toto smíření v Chestertonově *Věčném člověku* ilustrováno setkáním prostých pastýřů a učených mudrců u jeslí v Betlémě (CHESTERTON, 1955, s. 182). Právě v Chestertonově knize *Věčný člověk* tedy Lewis našel myšlenku, že v Kristu se „mýtus stal historickou skutečností“ (CHESTERTON, 1955, s. 251nn), kterou posléze proslavil v řadě svých knih a apologetických esejů, například v článku příznačně nazvaném *Mýtus se stal skutečností* (LEWIS, s. 66).

Chestertonova myšlenka, že v Kristu přišel na tento svět ten, o kterém snili mýtopravci a o kterém spekovali filosofové (CHESTERTON, 1955, s. 270nn), se stala jedním ze základních motivů Lewisova myšlení a jeho literární tvorby. Svým pojetím vztahu mytologie a filosofie, tedy svým pojetím imaginace a rozumu, nalézajících smíření v příchodu Ježíše Krista, pomohl Chesterton Lewisovi najít v evangeliu smíření dvou dimenzí jeho vlastního nitra, imaginace a rozumu (LEWIS, 1994, s. 114, LEWIS, 1992, s. 206nn, WRIGHT, 1991, s. 345)⁹.

Právě toto jedinečné pojetí vztahu rozumu a imaginace, a také vztahu evangelia a mytologie, Lewis zpopularizoval a učinil slavným v celé řadě svých děl, od *Letopisů Narnie* přes četné apologetické eseje až po *Velký rozvod a Kosmickou trilogii*. Skutečnost, že „pohádkovým kmotrem“ Lewisovy osobité literární tvorby na rozhraní imaginace a reality, poezie a prózy, dětského úžasu a moudrosti zralého věku, je právě Gilbert Keith Chesterton, je dosud mezi Lewisovými čtenáři málo doceněna.

⁹ Hledání harmonie a smíření těchto dvou rozměrů vlastního nitra, tedy rozumu a imaginace, či hlavy a srdce, je ústředním motivem Lewisova alegorického autobiografického vyprávění o cestě ke konverzi, nazvaného *Pilgrim's Regress* (viz Seznam použité literatury).

Závěr

V tomto článku jsem stručně rekapituloval stav bádání o dalekosáhlém a mnohostranném vlivu G. K. Chestertona na C. S. Lewise, přičemž jsem se pokusil rozlišit paralely a obdoby mezi jejich způsobem myšlení a vyjadřování, jejichž původ je náhodný nebo mlhavý (každopádně však nemusí spočívat ve vlivu Chestertonova díla na Lewise), od paralel, jejichž původ je ve společných zdrojích inspirace, a zejména od paralel, které opravdu vycházejí z přímého, hlubokého, jednoznačného a doložitelného vlivu Chestertonova díla na Lewisovo myšlení.

Literatura:

- AESCHLIMAN, Michael (1983): *The Restitution of Man. C. S. Lewis and the Case against Scientism*, Grand Rapids: Eerdmans
- BOYD, Ian (1991): Chesterton and C. S. Lewis, *The Chesterton Review* 17 (3 a 4): 303-311
- BOYD, Ian (1989): Sacramental Mysticism in Chesterton and Lewis, *CSL. The Bulletin of the New York C. S. Lewis Society* 21 (1): 1 – 3
- CARPENTER, Humphrey (1979): *The Inklings*, Boston: Houghton Mifflin Co.
- CHESTERTON, Gilbert Keith (1955): *The Everlasting Man*, Garden City: Image Books
- DANIELS, Jerry (1981): Lewis and Chesterton: the Smell of Dew and Thunder. *CSL. The Bulletin of the New York C. S. Lewis Society* 12 (11): 1 – 16
- KRANZ, Gisbert (1991): Affinities in Lewis and Chesterton, *The Chesterton Review* 17 (3 a 4): 323 – 337
- LEWIS, Clive Staples (1962): *Anthology of George MacDonald*, Garden City: Doubleday
- LEWIS, Clive Staples (1991): *A Defense of Chesterton*, *The Chesterton Review* 17 (3 a 4): 298 – 301
- LEWIS, Clive Staples (1970): *God in the Dock*, Grand Rapids: Eerdmans
- LEWIS, Clive Staples (1988): *Letters*, London: Fount Paperbacks
- LEWIS, Clive Staples (1992): *Pilgrim's Regress*, Grand Rapids: Eerdmans
- LEWIS, Clive Staples (1994): *Zaskočen radostí*, Praha: ČKA
- MACDONALD, Michael a TADIE, Andrew, ed. (1989): *G. K. Chesterton and C. S. Lewis: The Riddle of Joy*, Grand Rapids: Eerdmans
- MACKAY Aidan (1998): The Christian Influence of G. K. Chesterton on C. S. Lewis, in: WALKER, Andrew a PATRICK, James, ed., *Rumours of Heaven. Essays in celebration of C. S. Lewis*, Guilford: Eagle, s. 68 – 82
- MARTIN, J., (1978): Chesterton and Lewis: The Necessary Angels, *CSL. The Bulletin of the New York C. S. Lewis Society* 9 (1)
- MILWARD, Peter (2001): From G. K. Chesterton to C. S. Lewis, in: GRAHAM, David ed., *We Remember C. S. Lewis*, Nashville: Broadman and Holman Publishers, s. 65 – 69
- PATRICK, James (1991): Reason in Chesterton and Lewis, *The Chesterton Review* 17 (3 a 4): 349 – 355
- PETERS, Thomas (1997): *Simply C. S. Lewis*, Wheaton: Crossway Books
- STONE DALE, Alzina (1988): C. S. Lewis and Gilbert Keith Chesterton: Conservative Defendants as Critics, in: EDWARDS, Bruce, ed., *The Taste of the Pineapple. Essays on C. S. Lewis*, Bowling Green: State University Popular Press, s. 206 – 218

WALCZUK, Anna (1991): The Permanent in Lewis and Chesterton, *The Chesterton Review* 17 (3 a 4): 313 – 321

WRIGHT, John (1991): Goodness in Chesterton and Lewis, *The Chesterton Review* 17 (3 a 4): 339 – 347

Jan Lukavec

Chesterton jako prorok vědy?

Abstract

In my book about Chesterton (Fanatic, prophet or clown? G.K. Chesterton and his exponents) I distinguished three contradictory aspects of Chesterton's work: polysemiotics versus ideological monosemiotics, movement towards negation of reality and order versus movement towards affirmation of reality and order, anthropological particularism versus universalism. This is why Chesterton could be understood as a conservative as well as a revolutionary, as a defender of universal human rights as well as a chauvinist, as a specialist in semiotics and heterogeneous interpretations as well as an ideologue constantly reiterating the same statement. Also in Chesterton's relation towards science we can find ambiguous attitudes, for example towards supernatural phenomena. In most of his works, miracles really take place. Chesterton perceived openness to miracles as a sign of wisdom, but in his Father Brown stories, the main hero solves all the crimes simply with the help of his common sense, the belief in miracles being characteristic of superstitious materialists and charlatans. This and other paradoxes are also reflected in Chesterton's reception among the Czech scientific community. Astronomer Jiří Grygar, a leading representative of Sisyfos, the Czech Sceptics' Club, understands Chesterton as somebody who perfectly discriminates between faith and superstition, and between science and pseudoscience. On the other hand, biologist A. Markoš and geologist V. Čilek, disciples of the Czech philosopher and biologist Z. Neubauer, regard Chesterton as a great opponent of scientism, the Sisyfos Club being a paradigm of this approach.